

(*Pigmalió*, § 1, p. 37; un altre encara en el seu *Viatge a Màlaga*, p. 71).

Per completar els ingredients semàntics, tinguem en compte un altre passatge de Ruyra, en l'estil vivíssim i familiar del conte *La Parada*: «ses vostres catracòliques --- deixeu-vos-les ben descordades; així!: estufades, *esbalandrades*...» (p. 53); per tal d'augmentar la impressió visual, en el crepuscle matutí, de cossos humans tan imposants i voluminosos que imposessin respecte als possibles agressors adults, convenia que es deixessin llurs vestidures ben balderes, brandant quasi al baterell del vent.

És una escena que ens recorda el *balandram* o *balandrà* 'capot llarg i ample de certs eclesiàstics', oc. *balandran*, -au, 'capot llarg usat per capellans i pastors' [1225], cast. *balandrán*, estudiat en el DCEC, i derivat d'oc. mod. *balandrà*=cat. *balandrejar-se*, i en definitiva pertanyent com aquests a la família de BRANDAR, influida per *balancejar*. En afegir-se a això la idea de construccions i estructures mig trontollants i un poc desballestades, obertes als vents o corrents d'aire, intervenia encara la idea d'*esbatanar*, verb la influència del qual es nota en la primera síl·laba d'*esbalandrat* i en diversos detalls del seu contingut semàntic.

DERIV.: *Esbalandrament* [V. Català]. +*Esbalandrejar* [c. 1925, addició d'Ed. Fontserè al DOrt., sense definició, però recordo imprecisament haver-lo oït amb el mateix valor].

¹ Vogel el registra com a mot de collita pròpia, i amb accs. semblants «aus Rand und Band, zer-rüttet».

Esbalç, *esbalçada*, *esbalçader* (*esbalçarer*, mera errada de Griera), *esbalçarrada*, V. *balç* *Esbaldir*, V. *esbaldir* *Esbaldrec*, *esbaldregada*, *esbaldregar*, *esbaldregat*, V. *boldró* *Esbaleia*, *esbaleiar*, V. *bàlec* *Esbalmar*, V. *balma* *Esbalutxegar*, V. *esvolatxegar* (VOLAR) *Esbaltir*, V. *abaltir* *Esbambolar*, V. *esbombar* (BOMBA) *Esbancar*, V. *banc*

ESBANDIR, 'escampar, espargir, esbadiar', 'netejar d'impureses, de sabó, etc.', probablement derivat de l'antic BANDIR 'bandejar, expellir' sota la influència d'EXPANDIR; *esbaldir* és una variant d'*esbandir* alterada per influència d'altres mots, particularment de l'antic *esbaldir-se* 'alegrar-se, esbargir-se' (d'origen germànic, veg. BALD) i d'*eixalavar* 'esbandir la bugada'. □ 1.ª doc.: *esbandir*, 1.ª acc., S. xv; *esbandir*, 2.ª acc., i la variant *esbaldir*, princ. S. xix.

Parlant de la cabellera escampada o esbadiada és freqüent en els Ss. xv i xvi, com es veu pels casos que n'aplega el DAG., s. v.: «portava la cabellera / *esbandida* per derrera» en un «Pronòstic de la Cometa» del qual allí no dóna la data, però ha de ser del S. xv, perquè a l'article *cabellera* fa constar que *cabellera esbandida* «amollada i desfeta per l'esquena i les spatlles» es troba en aquesta centúria; «après venien les donzelles, a peu descals, ab los cabells *sbandits* per les spatlles»; en una relació inclosa en el llibre de Co-

mes, *De Coses assenyaldes*, que si bé és de 1583, inclou molts docs. anteriors, en part ja bastants del S. xv; «moltes donzelles, xiques y grans, y totes ab los cabells *sbandits*, anaren a Santa Clara» en una entrada del *Manual de N. Ardits* de l'any 1584; cosa semblant c. 1500 en el passatge de Fc. Alegre que cita *AlcM*; i en el *Dietari* de J. Pujades (1601-5) apareix dos cops en context quasi igual, una «professó de donzelles --- totes coronades de roses, los cabells *esbandits*, vestides de blanc y a peu descals» (I, 99).

Fora d'això no tinc altra dada medieval que un passatge del Cant de la Sibilla, en llenguatge catalano-occità, ms. del S. xv, on *esbendir-se* té un significat diferent, 'sacsejar-se, sorollar-se fortament', anunciant les convulsions dels Novíssims: «May, del Jusisi tot enant, / parrà una senya mot gran: / li terra gitarà susor / e tremirà de gran pavor; / après s'*esbendirà* mot fort, / d'on m'es semblant de greu connort, / e mostrarà, an crits e an trons, / las enfernals confusions» (MilàF, Rom. ix, 1880, 360). També, però, partim aquí de la noció bàsica d'un moviment bruscat i enèrgic, llançant coses a una banda i altra, no massa diferent de la del qui s'escampa ça i enllà els cabells o expelleix impureses, només que fet ara amb més gran força.

La història dels usos del mot ja no podem rependre-la fins a 1800.¹ Llavors Belv. i Lab. 1839 registren *esbaldir* «enjuagar, abluere», i *esbaldir la roba* «esclarir-la, passant-n' aigua»; el fet segurament casual que ells vagin preterir la forma amb -nd-, contribuï sens dubte molt al prejudici dels lexicògrafs posteriors (fins el DFa.) que *esbaldir* és una forma més «legítima» o correcta que *esbandir*.

Prejudici ben infundat, perquè com veurem, els escriptors, i la llengua viva, han usat sempre o quasi sempre la forma amb -nd-. També la cançó popular, en obretes que ja deuen ser anteriors a aquella data: «Hi havia un pagès - que tenia una filla / lo pomet florit, - la roseta *esbandida* - / la vol donar a un gabatx ---» (MilàF, *Romlo.*, 310.3, diverses versions, cat. or., i ja en l'ed. de 1853, n.º 53), on realment tenim l'acc. 'esbadellada', 'fr. *épanouie*', que ens acostava a EXPANDERE, 'ross. *espellida*', mot que reemplaça aquell en una versió publicada pòstumament en el vol. Pujol-Puntí). D'altra banda, ja amb el sentit lavatori: «jove deu-me la camisa, que us la rentaré, / ab un safreig d'aigua clara: també us l'*esbandiré* / ---» (id. 553).

Així també en bons novel·listes primerencs de la Renaix., si bé apuntant generalment a la idea de 'rentar d'impureses' més que de sabó: «com de promte es recordés que anava brut del camí, demanà aigua per *esbandir-se* un xic», «en una gibrella un xic dubtosa 's rentà mans y cara y s'*esbandí* 'l cabell», NOLLER, «omplí un gibrellet d'aigua dins de l'enjup, refrescant-se cara y mans, *esbandint-se* els cabells», Pin i Soler (*DBal.*). En els que recull *AlcM* d'Oller, Ruyra i Pons Mass., tenim com un eixamplament d'aquest significat en sentit abstractiu, d'una banda amb sobretons morals: «*esbandir-me* l'encongiment que m'havia anat causant aquell panorama» (Oller);